

verslag

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl
KvK Utrecht 30276683

Bespreking
Vergaderdatum en -tijd
Vergaderplaats
Deelnemers

Wetenschappelijke klankbordgroep
6 december 2016 17.15 - 19.15 uur

Dr. Theo Vermeire (voorzitter), Prof. dr. Jos Kleinjans, Dr. Paul Scheepers, Prof. dr. Erik Lebret, Prof. dr. Martin van den Berg, Drs. Nicole Nijhuis, ERT, Drs. Rik van de Weerd, ERT, Dr. Marcel Mennen, Dr. Ir. Anja Verschoor, Dr. Ir. Jacqueline van Engelen, Ir. Marja Pronk, Drs. Wieteke Zwijnenberg (verslag)
Dr. Irma de Vries, Dr. Joris IJzermans

Afwezig

T 030 274 91 11
F 030 274 29 71
info@rivm.nl

Datum
13 december 2016

Op 6 december 2016 vond de tweede bijeenkomst plaats van de Wetenschappelijke Klankbordgroep Rubbergranulaat voor het RIVM onderzoek naar rubbergranulaat op kunstgrasvelden.

In deze tweede bijeenkomst van de klankbordgroep stonden de interpretatie en presentatie van de tussentijdse wetenschappelijke resultaten en conclusies centraal.

Samenvatting inhoudelijke discussie

Tijdens de inhoudelijke discussie heeft de klankbordgroep gesproken over de samenstelling van rubbergranulaat, de metingen, de migratietesten, de interpretatie van signalen over een mogelijke relatie tussen het aantal leukemie- en lymfeklierkankerpatiënten en het gebruik van kunstgrasvelden, en de risicobeoordeling.

Samenstelling en werkwijze metingen

De wetenschappelijke klankbordgroep vraagt hoe het RIVM omgaat met de resultaten van de contra-expertise, en de vergelijking tussen warme en koude extracties. Het RIVM geeft aan dat er wordt gezocht naar een verklaring voor eventuele verschillen. Als er geen artefacten of fouten in de methode zijn gevonden, dan wordt de methode met het hoogste extractierendement en die dus de hoogste concentraties opleveren, gerapporteerd. De klankbordgroep vindt dit een goede benadering.

De klankbordgroepleden vinden het terecht dat concentraties van benzo(e)pyreen worden geschat uit chryseen, omdat deze PAK in een vaste verhouding met chryseen in het rubbergranulaat voorkomt.

Eén van de leden vraagt of er een contra-expertise op benzeen is gedaan, en adviseert dat alsnog te doen. Het RIVM antwoordt dat er een contra-expertise is uitgevoerd op benzeen zowel voor wat betreft de samenstelling als in het headspace-onderzoek.

Datum
13 december 2016

Een aantal klankbordgroepleden adviseert het RIVM om de beschreven werkwijze op een aantal onderdelen (zoals correctiefactoren, extractiemiddelen, de verdeling) verder te verhelderen. Het RIVM zal een aantal zaken nader toelichten.

Migratie (voorlopige resultaten)

Omdat de resultaten van de migratieproeven nog niet zijn gerapporteerd, is hierover binnen de klankbordgroep geen discussie geweest.

Mogelijke relatie aantal leukemie- en lymfeklierkankerpatiënten en het gebruik van kunstgrasvelden.

Het RIVM neemt de grafiek over leukemie/lymfklierkanker incidentie in de tijd op in de rapportage. De leden benadrukken het belang van een duidelijke toelichting bij de grafiek, voornamelijk over de waargenomen toename in de tijd. Er wordt aanbevolen na te gaan of er sowieso verwacht kan worden dat de analyse van deze data een toename in leukemie als gevolg van rubbergranulaat oppikt. Het RIVM zal dit verder analyseren en de rapportage aanvullen.

De wetenschappelijke klankbordgroep is het eens met het RIVM dat een aanbeveling voor eventueel vervolgonderzoek naar leukemie en lymfeklierkanker en sporters op kunstgras met rubbergranulaat in Nederland, mede afhankelijk is van de uitkomsten van het Washington State-onderzoek dat begin 2017 wordt gepubliceerd. Het RIVM zal dit monitoren.

Risicobeoordeling

De voorlopige risicobeoordeling die is gepresenteerd, is gebaseerd op de totaalconcentraties van stoffen in rubbergranulaat, en geeft een worst-case indicatie van stoffen die van belang kunnen zijn. In de voorlopige risicobeoordeling is het RIVM ervan uitgegaan dat alle stoffen van 100% beschikbaar zijn, dat is in werkelijkheid niet het geval. Na verwerking van de migratie-gegevens zal het RIVM de voorlopige risicobeoordeling vervangen. De wetenschappelijke klankbordgroep vindt dit een goede keuze.

De wetenschappelijke klankbordgroep vindt de keuzes die bij blootstelling worden gemaakt behoorlijk worst-case en wil daarvoor een betere onderbouwing. Het RIVM zal daar nog meer aandacht aan besteden. Het RIVM geeft aan dat de gebruikte getallen deels gebaseerd zijn op literatuur en deels op eigen inschatting. Het RIVM nodigt de Klankbordgroep uit met betere data en onderbouwingen te komen.

Eén van de leden vraagt of er niet meer variatie in scenario's kan worden gebracht. Het RIVM geeft aan dat de scenario's zijn besproken met diverse deskundige partijen zoals KNVB en sportartsen. Ook was er een vraag over de berekening over de hele levensperiode van 70 jaar, welke

een “verdunding” van het blootstellingsrisico zou impliceren. Het RIVM geeft aan dat de berekening van het risico over de gehele levensduur zowel perioden met als perioden zonder blootstelling meeneemt.

Datum
13 december 2016

De klankbordgroep is verdeeld over de beperkingen van carcinogeniteitstudies voor de inschatting van een geen-effectniveau voor kinderen. Zulke studies beginnen vaak op een moment dat de ratten/muizen aan het begin van de puberteit staan. Deze studies, in dit geval uitgevoerd met PAKs, zouden niet representatief zijn voor de neonatale en kinderperiode. De discussie gaat over het toepassen van een extra onzekerheidsfactor om dit aspect te verdisconteren. Het RIVM onderkent dit probleem.

Eén van de leden gaat er met de huidige kennis wel van uit dat kinderen tenminste even gevoelig zijn als volwassenen, maar waarschijnlijk meer gevoelig. Het klankbordgroeplid pleit voor een onzekerheidsfactor maar stelt echter op dat moment geen idee te hebben hoe hoog deze factor zou moeten zijn.

Het RIVM stelt dat de EPA hiervoor als enige een correctiefactor gebruikt. Eén van de leden geeft aan dat volgens de gevestigde procedures correctie niet nodig is omdat het test-model van zichzelf al erg conservatief is. Het klankbordgroeplid beveelt ook de gebruikte methode te vergelijken met het Gezondheidsraadrapport “Risicogetallen” van 2012. RIVM zal deze onzekerheden die met de risicobeoordeling gepaard gaan specifiek nader adresseren.

Conclusie

De wetenschappelijke klankbordgroep is onder de indruk van de hoeveelheid werk die het RIVM heeft verricht en is benieuwd hoe de eindrapportage eruit gaat zien. De klankbordgroep krijgt nog de gelegenheid om op de concept eindrapportage commentaar te leveren.